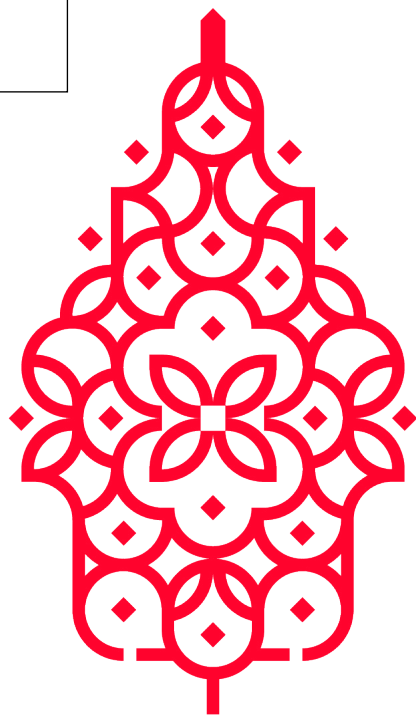

KKI

4:1

G20
INDONESIA
2022

Hogyan értékelhető az idei
G20-csúcstalálkozó?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

Szerkesztő:

Goreczky Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szerzők:

Bendarzsevszkij Anton - Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány

Goreczky Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Moldicz Csaba – Mathias Corvinus Collegium

Petz Dávid – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

Illusztráció:

<https://wikimedia.org>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2022/18. [Mi jellemzi a Kína és Észak-Korea közötti kapcsolatrendszert?](#)

2022/17. [Milyen soft power vonzerőt képvisel Ázsia?](#)

2022/16. [Hogyan változott Románia és a NATO délkeleti szárny helyzete az ukrajnai háború óta?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI](#) honlapján.

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Hogyan értékelhető az idei G20-csúcstalálkozó?”

BENDARZSEVSZKIJ ANTON

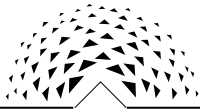
A G20-CSÚCS OROSZORSZÁG SZEMSZÖGÉBŐL

Vegyes eredménnyel zárult Moszkva számára a Balin rendezett G20-csúcs. Egyrészt sikerült megakadályozniuk az Oroszországgal szembeni fellépést a G20 keretében, és egy olyan nyilatkozat született a csúcs végén, amely az orosz álláspontot is tükrözte. Mi több: a megszületett dokumentum világosan jelezte a külvilág felé, hogy komoly feszültségek és nézeteltérések vannak a csoporton belül. Többek között ez az, amit az orosz diplomácia az elmúlt időszakban nagyon igyekszik elérni: megmutatni a világnak, hogy nincs elszigetelődve, a helyzet nem fekete-fehér, és bőven vannak olyan államok, amelyek a pártját fogják, vagy semlegesek a konfliktusban. Másrészt ugyanakkor a csúcs azt is demonstrálta, hogy a világgazdaság legmeghatározóbb szereplői nem érdekeltek az elhúzódó háborúban, és Oroszország egyre inkább izolálódni fog.

A korábbi találgatásokkal szemben Vlagyimir Putyin orosz elnök végül nem ment el a G20-csúcsra Indonéziába, és még videóüzenetben sem szólalt fel. Az orosz államot Szergej Lavrov, orosz külügyminiszter képviselte.

A csúcs előtt három nagy kérdés dominálta a nyilvánosságot Oroszország vonatkozásában:

- Elmegy-e a csúcsra Vlagyimir Putyin és Volodimir Zelenszkij, és találkoznak-e a csúcs keretében? Illetve tágabban: sor kerülhet-e esetleg valamilyen béketárgyalásra a két, háborúban álló fél között? Ukrajna egyébként nem tagja a G20-nak, de meghívást kapott rá a házigazda Indonéziától, amely próbált békeközvetítő szerepbe kerülni.
- Ki lehet-e zárni Oroszországot a G20-ból? Ezt eredetileg az ukrán elnök vetette fel, arra hivatkozva, hogy Oroszország nem felel meg a csoport nyilvános kritériumainak a „fenntartható, kiegyensúlyozott és inkluzív növekedés és a világgazdaság fejlődésének támogatása minden népjavára” kitétel tekintetében. Zelenszkij felvetését támogatta az Egyesült Államok és Kanada, Lengyelország pedig magát ajánlotta a csoportba Moszkva helyére.
- Valamint nagy kérdés volt, hogy sikerül-e a világgazdaságot meghatározó 20 államnak a csúcs végén aláírnia egy közös nyilatkozatot a fennálló ellentétek és viták fényében.

Zelenszkij és Putyin találkozására nem került sor, sőt, az orosz elnök végül teljesen távol maradt a csúcstól. Putyin helyett azonban videóüzenetben szólalt fel Volodimir Zelenszkij ukrán elnök, aki a „G19-ekhez” szólt, vagyis ignorálta beszédében Oroszországot. Zelenszkij felvázolta az ukrán „béke formuláját”, amely Kijev szerint véget vethetne a háborúnak: többek között az orosz erők teljes kivonulása Ukrajnából, a háborús helyreállítás kifizetése és nemzetközi törvényszék létrehozása az orosz hadsereg bűneinek kivizsgálására. Lavrov kénytelen volt végighallgatni Zelenszkij beszédét, majd azzal vádolta meg az ukrán elnököt, hogy valójában nem hajlandó tárgyalni, hogy ruszofób és agresszív nyilatkozatokat tett Moszkva irányába.

A tárgyalásokra így nem került sor, ahogy Oroszország kizárására sem. Valójában ez utóbbira nem is volt lehetőség, annak ellenére, hogy a kizárásról szóló narratíva sokat szerepelt a nemzetközi médiában. Ellenben a csoporton belül Oroszország elszigetelődése nyilvánvalóvá vált: Lavrov a korábbi évekkel szemben az idei csúcson mindössze egy kollégájával találkozott, a kínai külügyminiszterrel, akivel az idei évben egyébként is már a tizedik alkalommal ültek össze. A többi 18 ország egyetlen másik képviselőjével sem tudott tárgyalóasztalhoz ülni, és az orosz külügyminiszter végül még a csúcs vége előtt hazament.

Moszkva valószínűleg számított a korábban inkább csak semleges pozíciót képviselő Brazíliára, Szaúd-Arábiára vagy Indiára, de a G20 keretein belül ezek a diplomáciai kísérletek nem vezettek eredményre. A stratégiai és gazdasági érdekeik ellenére a háború elhúzódása, netán további eszkalációja nem áll érdekében Oroszország egyetlen partnerének sem, és a konfliktus elhúzódásával Moszkva egyre inkább toxikussá válik Peking vagy Új-Delhi számára is. Az említett országok pedig próbálják elkerülni azt a reputációs kárt, amelyet az Oroszországhoz fűzött szoros kapcsolat jelenthet számukra a nemzetközi arénában.

Végül pedig érdemes néhány szót ejteni a G20-ak közös nyilatkozatáról. Sokáig kérdéses volt, hogy egyáltalán lesz-e közös nyilatkozat az ellentétek fényében. Az indonéziai diplomácia hatalmas erőfeszítéseinek is köszönhető, hogy a felek végül aláírtak egy közös dokumentumot.

„Ez a háború óriási szenvedést okozott, és veszélybe sodorta a világjárvány által még mindig sebezhető világgazdaságot, ami élelmiszer- és energiaválság, valamint pénzügyi válság kockázatát is jelentette. A G20-ak megvitatták a háború globális gazdaságra gyakorolt hatását” – áll a 17 oldalas nyilatkozatban.

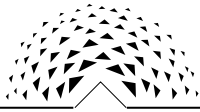
Vagyis egyrészt a háborúról általánosságban fogalmaztak, nem nevezve meg a kioldatóját, és leginkább a háború világgazdaságra gyakorolt hatását emelték ki. A dokumentum másik része ugyanakkor erősen árulkodó a csoport belső feszültségeit illetően: *„A legtöbb tag határozottan elítélte az ukrajnai háborút, és hangsúlyozta, hogy az óriási emberi szenvedést okoz, és súlyosbítja a globális gazdaság jelenlegi törékenységét. A helyzetről és a szankciókról ugyanakkor más nézetek és eltérő értékelések is voltak”* – áll a közös nyilatkozatban.

GORECZKY PÉTER

A KÍNAI ELNÖK KÉTOLDALÚ MEGBESZÉLÉSEI BALIN

Bár a G20 Balin megrendezett csúcstalálkozóját az ukrajnai konfliktus témája dominálta, továbbá kiemelt figyelmet kapott az amerikai és a kínai elnök első személyes találkozója, ugyanakkor ezzel párhuzamosan zajlott a G20 éves csúcson megszokott diplomáciai nagyüzem is. Az országok vezetői számos rövid, kétoldalú megbeszélést folytattak egymással, és ezek a találkozók szintén szolgáltak érdekességekkel. Hszi Csin-ping a Covid-járvány óta most tért vissza igazából a személyes diplomáciához, amellelt, hogy Joe Bidennel találkozott, nyolc másik vezetővel is formális megbeszélést folytatott, köztük az USA több szövetségeseivel. A világ diplomáciai színpadjától való hároméves távollét és a pártfőtitkári hatalmát megerősítő pártkongresszus után a G20-csúcs jó alkalom volt Hszi számára, hogy egyfajta „mosolyoffenzívával” igyekezzen megállítani kapcsolatainak romlását az Egyesült Államok szövetségeseivel. A rövid, kétoldalú megbeszélések célja nem is lehetett annál több, mint kinyilvánítani a hajlandóságot a viszony javítására. A pragmatikus alapokon történő együttműködés hangsúlyozása talán Hszi és az ausztrál miniszterelnök találkozásán volt a legnyilvánvalóbb. A két vezető az évek óta tartó fagyos diplomáciai kapcsolatot igyekezett normalizálni, elsősorban a közös gazdasági érdekeket kiemelve. Úgy tűnik a jelenlegi gazdasági válság meggyőzte az ausztrál vezetést arról, hogy nem most jött el a kínai gazdasági kapcsolatok felszámolásának ideje, Peking pedig örül, ha az USA szövetségesei nem alkotnak egységfrontot vele szemben. Ausztrál diplomaták ugyanakkor a találkozót követően siettek leszögezni, hogy mindez nem jelent változást az ország védelmi politikájában. Úgy tűnik, Canberra is megpróbálkozik a több ázsiai ország által követett stratégiával, miszerint igyekszik kihasználni a Kína nyújtotta gazdasági kapcsolatok előnyeit, biztonságpolitika terén ugyanakkor az USA-hoz igazodik.

Céljai eléréshez a kínai elnöknek kapóra jött, hogy az ukrajnai háború témája mellett háttérbe szorultak azok a kérdések, amelyek jellemzően konfliktust generálnak az USA és szövetségesei, illetve Kína között. A vitás kérdések többnyire a kétoldalú megbeszéléseken sem kerültek szóba, a legerősebb kivétel ez alól a kanadai miniszterelnök és a kínai elnök találkozója volt, amely során Justin Trudeau kifejezetten kitért a két ország közti konfliktus egyik forrására, és súlyos aggodalmának adott hangot Kínának a kanadai „belügyekbe történő beavatkozása” miatt. Mint utólag kiderült, a kínai elnök nem örült, hogy mindezt az újságokban is olvashatta, és ritkán látható jelenet keretében kérte számon a kanadai miniszterelnökön a kiszivárogtatást. Ez pedig némileg rontotta azt az összképet, amelyet a tárgyalásai során igyekezett közvetíteni a beszélgetőpartnerek felé. A kanadai miniszterelnök által felvetett téma és a beszélgetés folyamánként lezajlott konfliktusos jelent ugyanis pont azt mutatja, mennyire feszült Kína viszonya a Nyugattal.

A holland miniszterelnökkel folytatott megbeszélése során Hszi sokatmondó kijelentést tett, amikor óvta beszélgetőpartnerét a kereskedelmi kapcsolatok átpolitizálásától. Az egyik legnagyobb holland vállalat ugyanis a félvezetőgyártásban alkalmazott gépek egyik fontos szállítója Kína számára. Hszi elnök felhívása jól mutatja, hogy az USA által Kínával szemben alkalmazott és fokozatosan kiterjesztett technológiaexport-kontroll komoly nehézségeket okoz az országnak, amit tovább fokozna, ha más nyugati országok is átvennék az USA gyakorlatát.

A dél-koreai elnökkel folytatott kétoldalú megbeszéléseken szóba kerültek Észak-Korea rakétakísérletei is, amely téma minden bizonnyal nagyobb hangsúlyt kapott volna az egész csúcstalálkozón, ha nincs az ukrajnai háború. Jun Szogjol reményét fejezte ki, hogy Kína konstruktívabb szerepet játszik a jövőben az észak-koreai fenyegetés kezelésében. A találkozó többségének hangvételtől eltérően Hszi Csin-ping ebben a témában határozottan visszadobta a labdát, jelezve, hogy szerinte Dél-Koreának kell aktívabbnak lennie a Korea-közi kapcsolatok javításában. A kínai elnök ezen a találkozón is óvta partnerét a gazdasági együttműködés politizálásától, illetve attól, hogy a nemzetbiztonsági szempontok túlsúlyba kerüljenek a gazdasági kapcsolatokban. Vélhetően ezzel arra célt, hogy nem nézné jó szemmel, ha Dél-Korea csatlakozna a Kína high-tech iparágait célzó amerikai szankciókhoz.

A kétoldalú találkozók dömpingjével összességében a kínai elnök lendületesen tért vissza három év után a személyes diplomáciához, és többnyire sikerült a közös érdekre fókuszálni az USA szövetségeseinek minősülő államok vezetőivel folytatott megbeszélésein. Ezzel együtt az ellentétek helyenként így is felszínre törtek, és nem valószínű, hogy a G20-csúcsot követő időszakban sikerül megállítani Kína és a nyugati világ kapcsolatainak további romlását.

MOLDICZ CSABA

KÍNAI DIPLOMÁCIA ÚJ UTAKON?

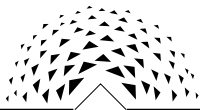
A november közepén megtartott G20-csúcstalálkozó legfőbb kérdésének eleinte az mutatkozott, hogy megtörténik-e a találkozón Oroszország elítélése az ukrajnai invázió miatt. A végleges szöveg a nukleáris fegyverek bevetésének elfogadhatatlanságát hangsúlyozta, elítélte az orosz agressziót, és leszögezte, hogy korunk nem lehet a háború korszaka. A közös nyilatkozat elfogadása ellenére a legfontosabb fejleménynek nem ez tekinthető, hanem sokkal inkább az, hogy a jelek szerint Kína lassan, de biztosan eltávolodik Oroszország támogatásától. Érdeemes hozzátenni, hogy a támogatás eddig is inkább a felső vezetés szavakban megnyilvánuló támogatását jelentette csak; Kína nem szállított fegyvereket, igaz ugyan, hogy az ázsiai országok többségéhez hasonlóan nem is csatlakozott a szankciókhoz.

A csúcs alatt a kínai elnök, Hszi Csin-ping nemcsak az amerikai elnökkel találkozott, hanem Ausztrália, Franciaország, Hollandia és Dél-Korea vezetőivel is tanácskozott. A gyors és rövid találkozók sora nem szolgálhatta ugyan a kapcsolatok teljes körű rendezését, de arra alkalmas volt, hogy Kína jelezze, nyitott a kommunikációra. A diplomáciai nyitás arra is alkalmas lehet, hogy Kína ellene menjen annak az amerikai kommunikációs stratégiának, amely Biden elnöke alatt egyre fokozódó mértékben az amerikai és kínai vetélkedést a demokrácia és autokrácia küzdelmeként írja le. A kínai elnök erre az interpretációra reagálva az ország berendezkedését „kínai stílusú demokráciának” írta le. Megközelítésünk szerint a demokrácia jellegéről folytatott vita nem vezet a fennálló dilemma megoldásához, a jelenlegi helyzet sokkal inkább két szuperhatalom geopolitikai vetélkedéseként írható le, amelyben sem az egyik, sem a másik nem követelhet magának morális elsőbbséget, hiszen a verseny a piacról, erőforrásokról, katonai és pénzügyi dominanciáról szól.

A Baliban megrendezett G20-csúcstalálkozó után az APEC éves csúcstalálkozóján Thaiföldön a kínai elnök több személyes megbeszélést folytatott, amelyeken áttekintette a térség fő kérdéseit a japán, szingapúri, fülöp-szigeteki vezetőkkel. Itt elsődlegesen a gazdasági kooperációra helyezte a hangsúlyt, és elkerülte a politikai vitákat az említett az országokkal. Ezek a világválság alatt ellehetetlenült személyes megbeszélések, a kevésbé asszertív hangvétel és annak a lehetőségnek a felvetése, hogy Kína 2023-ban ismét megrendezhetné az Övezet és Út Fórumot, új helyzetet teremtet(het)nek a világpolitikában.

Az ausztrál–kínai álláspontok esetleges közeledésének érdekes módon vannak magyar vonatkozásai is. Kína egyik stratégiai célkitűzése, hogy az elektromos hajtású autók piacának meghatározó szereplője legyen. A Magyarországon is befektető CATL számára, amely az autók meghajtását szolgáló akkumulátorok globális piacának egyharmadát birtokolja, kulcsfontosságú az ausztrál lítiumkészletekhez való hozzáférés. Ezért a kínai vezetés érdeke a kiegyensúlyozottabb külpolitikai kapcsolatok kialakítása az ausztrálokkal, hiszen így hozzáférhetnek a globális kínálat 60 százalékát adó ausztrál készletekhez. Itt megint az a dilemma a kínai vezetés számára, hogy mi az elsődleges: a hosszú távú gazdasági stratégia megvalósulása vagy az USA-val folytatott diplomáciai csatározásban kedvezőbb pozíciók megszerzése, illetve a korábbiak megőrzése rövid és középtávon.

A kínai külpolitika „megmozdulása” az elmúlt hetek és hónapok legfontosabb eseménye, hiszen lerövidítheti az ukrajnai háborút, és Kína nyitásával ismét egy békésebb és a globalizációt előtérbe állító korszak következhet be lassanként. Még ha ez a folyamat nem is következhet be azonnal, hiszen az elmúlt évek deglobalizációs folyamatai nem múlnak el nyomtalanul, de Kína nyitása nagyban hozzájárulhat a biztonság növekedéséhez és a globális geopolitikai feszültségek csökkenéséhez. A G20-ak csúcstalálkozójának véleményünk szerint hosszú távon ez lehet a legfontosabb következménye.

PETZ DÁVID

BIDEN–HSZI-TALÁLKOZÓ: POZITÍV JELEK ALAPVETŐ ÉRDEKKÜLÖNBSÉGEK MELLETT

Nem túlzás azt állítani, hogy az amerikai–kínai kapcsolatok rég nem látott mélypontra süllyedtek, és az elmúlt pár évben a két nagyhatalom között húzódó törésvonalak egyre láthatóbbá váltak politikai, gazdasági és katonai területen egyaránt. Joe Biden és Hszi Csin-ping az előbbi beiktatása óta öt alkalommal egyeztetett telefon- és videóhívás formájában, de személyes találkozóra az amerikai és a kínai elnök között a G20-csúcstalálkozón került sor először, így a világ érthető módon kiemelt figyelemmel kísérte a két legnagyobb globális súllyal rendelkező ország vezetőjének tárgyalását.

Biden és Hszi a G20-csúcstalálkozót megelőző napon, november 14-én ült tárgyalóasztalhoz Balin, a megbeszélés pedig több mint három órán keresztül tartott. A találkozót az amerikai és a kínai kormányzati szervek, illetve a nyugati és a kínai média is kifejezetten pozitív narratívával illette. A megbeszélés során olyan égető kérdésekről egyeztett a két államfő, mint az orosz–ukrán háború, Észak-Korea rakétakísérletei, a nukleáris fegyverek, a világrend formálása, illetve a kereskedelem és a klímaváltozás. A kínai államfővel folytatott eszmecserét az amerikai elnök az „átfogó, mély, nyílt és őszinte” szavakkal jellemezte.

Az esemény kapcsán több pozitív jel is azonosítható. Az első, hogy a két ország között a legmagasabb, államfői szinten történő egyeztetésre egyáltalán sor került, tekintettel a feszültségekkel teli nemzetközi légkörre és a koronavírus-járvány kezdete óta „elzárkózó” kínai diplomáciára. A második, hogy a tárgyalás során számos olyan kulcsfontosságú – köztük több biztonságpolitikai vonatkozású – téma került megvitatásra, amely alapvetően nem illeszkedik bele az ennek keretét adó G20-csúcstalálkozó tematikájába. A harmadik, hogy a két nagyhatalom közölte egymással globális stratégiai célkitűzéseit, vörös vonalait, és a fennálló ellentétek mellett beazonosított együttműködésre alkalmas területeket is, így egyfajta koordinátarendszert vázolta fel a jövőre nézve. Végül a negyedik, hogy az elnöki találkozót követően további politikai interakciókra is sor került, illetve sor fog kerülni: a G20-csúcstalálkozó keretei között Janet Yellen amerikai pénzügyminiszter és Ji Gang kínai jegybankelnök is egyeztetett, és a tervek szerint Anthony Blinken amerikai külügyminiszter 2023 elején Kínába fog utazni.

Kína és az Egyesült Államok között viszont továbbra is számos területen beszélhetünk nyílt vagy burkolt konfliktusról. Katonai szempontból a két ország között megkerülhetetlen kérdés Tajvan. Az ügyet a találkozó során Hszi is elsődleges vörös vonalként, illetve a kínai–amerikai kapcsolatok alapköveként jellemezte. Biden kifejezte, hogy ellenzi a *status quo* bármelyik fél által történő egyoldalú megváltoztatását, de emellett megerősítette elkötelezettségét is az egy Kína elv iránt. Idén augusztusban különösen feszült helyzet alakult ki, amikor Nancy Pelosi házelnök Tajpejbe látogatott, és erre válaszul Kína eddig sosem tapasztalt méretű

haderőt vonultatott fel a sziget körül, illetve nyolc területen felfüggesztette együttműködését az USA-val. Szeptemberben újabb kongresszusi delegáció utazott a szigetre, hasonló látogatásokra pedig várhatóan a jövőben is sor fog kerülni, amelyek a Kínai Népköztársaságot továbbra is irritálni fogják, és azok ellen valószínűleg szintén katonai erődemonstrációkkal fog tiltakozni.

A gazdaság területén egyértelmű, hogy az Egyesült Államok jogi, gazdaságpolitikai és diplomáciai eszközökkel kívánja Kína technológiai fejlődését lassítani, és ezzel párhuzamosan növelni önellátási képességeit. A találkozó során Hszi hangot adott annak, hogy Kína ellenzi a szankciók kivetését, és a kereskedelem fegyverként történő felhasználását, továbbá aláhúzta a WTO-központú multilaterális kereskedelmi rendszer fenntartását. Mindezek mellett az Európai Unió többek között az Egyesült Államok támogatásával idén januárban kezdeményezett eljárást a WTO-nál Kínával szemben, azon Litvániát – és áttételesen más EU-s országokat érintő – diszkriminatív kereskedelmi gyakorlatai miatt, amelyeket a litván külügyminisztérium politikai indíttatású gazdasági nyomásgyakorlásként jellemezett, és a sajtóban gyakran szankciókként interpretálnak.

Politikai és stratégiai nézőpontból érdemes megvizsgálni az októberben kiadott, A Biden–Harris Adminisztráció Nemzetbiztonsági Stratégiája című dokumentumot. A jelenlegi amerikai adminisztráció a szövegben nyíltan deklarálja, hogy a Kínai Népköztársaságot tekinti a világon az egyetlen olyan versenytársának, amely rendelkezik a nemzetközi rend átalakításának szándékával, és egyre inkább rendelkezik az ehhez szükséges gazdasági, diplomáciai, katonai és technológiai erőforrásokkal is. A stratégia továbbá kimondja, hogy az USA erősíteni kívánja önmagát, az imént felsorolt területeken Kínával felelősségteljesen versengeni fog, továbbá ilyen irányú erőfeszítéseit összehangolja szövetségeseivel és partnereivel. Ezekkel az amerikai szándékokkal és célkitűzésekkel a Kínai Népköztársaság teljes mértékben tisztában van.

A G20-csúcstalálkozó keretében szervezett Biden–Hszi-találkozó számos pozitív jelet küldött a világnak, és a kétoldalú államfői egyeztetés diplomáciai jelentősége sem elhanyagolható. Már önmagában a kommunikációs csatorna létrejötte üdvözlendő hír, hiszen annak hiánya jobb esetben csak félreértésekhez, rosszabb esetben viszont konfliktusok gyors és kontrollálatlan eszkalálódásához vezethet. Mindemellett a két nagyhatalom között fundamentális és szignifikáns ellentétek húzódnak, így a találkozót túlzott hurráoptimizmussal sem szabad értékelni. A két ország közötti viszony javulásának kézzelfoghatóbb indikátora, és a külvilág számára biztatóbb üzenet lehetne az augusztusban felfüggesztett együttműködések folytatása.